

Верховний
Суд

ШІ та розгляд справ в автоматичному режимі: національні та міжнародні стандарти

Ян БЕРНАЗЮК,

суддя Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду,
доктор юридичних наук, професор

Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
Юридичний факультет
Кафедра процесуального права

ІХ Міжнародний правничий форум
«Права людини та публічне врядування»

29 травня 2026 року

ПЛАН

1. Конституція України: доступ до суду та межі автоматизованого розгляду справ
2. Розгляд справ в автоматичному режимі: можливості та ризики
3. Міжнародні стандарти: прозорість, пояснюваність та людський контроль
4. Українська модель допустимого використання ШІ: Кодекс суддівської етики та Коментар до нього, Положення ВС
5. Висновки
6. Додаткові джерела

КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ

Стаття 124.

Правосуддя в Україні здійснюють виключно суди.

Делегування функцій судів, а також привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами не допускаються.

Юрисдикція судів поширюється на будь-який юридичний спір та будь-яке кримінальне обвинувачення. У передбачених законом випадках суди розглядають також інші справи.

Законом може бути визначений обов'язковий досудовий порядок урегулювання спору.

РЕГЛАМЕНТ (ЄС) 2024/1689 ПРО ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ (AI АСТ) ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПАРЛАМЕНТ ТА РАДА ЄС

<https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1689/oj/eng>

Системи ШІ, які допомагають судовим органам досліджувати й тлумачити факти та право або застосовувати право до конкретних обставин, належать до високоризикових. Постраждала особа має право отримати чітке й змістовне пояснення ролі ШІ у процедурі прийняття рішення.

AI Act не забороняє ШІ у правосудді, але переводить його у режим підвищених гарантій. Повністю автономне вирішення судових справ без ефективного людського контролю несумісне із вимогами AI Act.

Guidelines on the Use of Generative Artificial Intelligence for Courts CEPEJ, Council of Europe, 2025

<https://rm.coe.int/cepej-2025-18final-en-draft-guidelines-on-the-use-of-generative-ai-for/48802a4ad1>

Здійснення судової влади є виключною відповідальністю судів; ефективний доступ до судді-людини має бути завжди гарантований. Результати генеративного ШІ ніколи не є обов'язковими, а використання ШІ у судовій діяльності та підготовці рішень має бути прозорим.

CEPEJ проводить чітку межу: ШІ може асистувати судді, але не може здійснювати правосуддя. Оцінка доказів, правове обґрунтування і суддівський розсуд залишаються людською функцією.

European Ethical Charter on the Use of Artificial Intelligence in Judicial Systems and their Environment CEPEJ, Council of Europe, 2018

<https://rm.coe.int/ethical-charter-en-for-publication-4-december-2018/16808f699c>

ШІ у правосудді має відповідати принципам фундаментальних прав, недискримінації, якості, безпеки, прозорості, неупередженості та справедливості. Принцип “under user control” означає: користувач має бути поінформованим і контролювати свій вибір.

Хартія закладає базову формулу: ШІ не повинен бути директивним механізмом. Суддя і сторони мають залишатися поінформованими суб'єктами контролю.

Handbook on Human Rights and Artificial Intelligence

CDDH, Council of Europe

<https://rm.coe.int/artificial-intelligence-handbook/48802b5bf2>

ШІ, який допомагає судовим органам досліджувати факти й застосовувати право, створює значні ризики для права на справедливий суд. Надмірне покладання на ШІ може призвести до стандартизації судових рішень і слідування рекомендаціям алгоритму через його уявну “перевагу”.

Головна небезпека — не лише помилка ШІ, а й упередженість автоматизації (automation bias). Суддя не повинен втрачати автономію критичного мислення.

Chief Justice Sundaresh Menon: Opening Keynote at the Asia-Pacific (APAC) Legal Congress 2026. Corporate Counsel: Shepherds in an Age of Generative AI

<https://www.judiciary.gov.sg/news-and-resources/news/news-details/chief-justice-sundaresh-menon-opening-keynote-at-the-asia-pacific-apac-legal-congress-2026>

Заборона (червона зона) охоплює те, що суди не делегують ШІ: ухвалення судових рішень і прогнозування результатів справ. Судження – це людський акт зважування доказів, розуміння обставин і застосування моральної аргументації.

«Модель світлофора» добре пояснює межі: зелена зона – технічна допомога, жовта – обережне тестування, червона – недеlegation суддівська функція.

Ukraine: Artificial Intelligence Readiness Assessment Report. Paris: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, 2026

<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000398153>

1-ше місце у світі за Індексом електронної участі ООН (E-Participation Index) Україна є лідером у залученні громадян до демократичних процесів через цифрові інструменти.

5-те місце в Індексі онлайн-послуг ООН (Online Services Index) у 2024 році – підйом на 97 позицій з 2018 року.

40-те місце серед 195 країн у Government AI Readiness Index 2025 від Oxford Insights (показник цифровізації державних послуг – 99,63%).

Висока цифровізація України створює можливість для відповідального використання ШІ у правосудді

HUDERIA: Human Rights, Democracy and Rule of Law Impact Assessment Council of Europe

<https://www.coe.int/en/web/artificial-intelligence/huderia-risk-and-impact-assessment-of-ai-systems>

HUDERIA дає структуровані орієнтири для оцінки ризиків і впливу ШІ на права людини, демократію та верховенство права. Оцінювання має охоплювати контекст, дизайн, впровадження системи, потенційні ризики та заходи пом'якшення.

Судовий ШІ треба оцінювати до впровадження, а не після шкоди. Ключові критерії – прозорість, недискримінація, якість даних, людський контроль і доступ до засобів захисту.

Opinion № 26 (2023) of CCJE Moving forward: the use of assistive technology in the judiciary

<https://rm.coe.int/ccje-opinion-no-26-2023-final/1680adade7>

Допустимі сфери використання ШІ:

1. переклад мови або доказів, голосовий диктант та послуги транскрипції
2. підготовка документів (включаючи аналітичні довідки у справах), оцінка доказів за допомогою технології електронного розкриття (e-disclosure)
3. ідентифікація та аналіз характеристик сторін судового процесу для виявлення бар'єрів у доступності для сторін, які мають специфічні характеристики або вразливості
4. ефективне сортування справ, ідентифікація проваджень, які потенційно придатні для спрощених або скорочених процедур, що дозволяє обробляти їх автоматично
5. надання сторонам рекомендацій щодо відповідних форм врегулювання спору
6. застосування інструментів електронних переговорів (e-negotiation) або електронної медіації (e-mediation)
7. прогнозування потенційного результату провадження для сприяння врегулюванню спору.

Opinion № 26 (2023) of CCJE Moving forward: the use of assistive technology in the judiciary

<https://rm.coe.int/ccje-opinion-no-26-2023-final/1680adade7>

8. ідентифікація, групування та управління пілотними справами та/або масовими позовами
9. пришвидшення та більш економічно ефективний правовий пошук, а також підготовка судових рішень
10. визначення релевантних доказів, а також надання шаблонів судових документів шляхом вилучення інформації зі справ
11. надання суддям оцінки суті справи та/або прогнозованих результатів провадження як засіб допомоги суддям в оцінці їхніх висновків
12. інтелектуальні інструменти правових досліджень, що посилюють здатність аналізувати складні правові бази, включаючи статути та адміністративні акти, а також європейську, національну та порівняльну юриспруденцію
13. автоматизований розподіл справ між суддями на основі критеріїв, погоджених судовою владою
14. моніторинг дотримання процесуальних норм, автоматичні нагадування суддям та сторонам про майбутні процесуальні строки

Кодекс суддівської етики (Стаття 16)

<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001415-24#Text>

Використання суддею технологій штучного інтелекту є допустимим, якщо це:

1. не впливає на незалежність та неупередженість судді,
2. не стосується оцінки доказів,
3. не стосується процесу ухвалення рішень,
4. не порушує вимог законодавства.

Коментар до Кодексу суддівської етики, затверджений рішенням Ради суддів України від 02.03.2026 № 14

<https://constitutionalist.com.ua/komentar-do-statti-16-vykorystannia-suddeiu-tekhnohij-shi-kodeksu-suddivskoi-etyky>

1. організація та систематизація доказів, наприклад, створення хронології подій на основі документів, індексація великих масивів текстових доказів для полегшення пошуку, виявлення дублікатів
2. аналіз структурованих даних: наприклад, аналіз фінансових транзакцій на предмет нетипових операцій у справах про економічні злочини
3. виявлення певних об'єктів на фото- чи відеоматеріалах (наприклад, розпізнавання облич або номерних знаків) (при цьому висновок про значення цього об'єкта робить суддя)
4. ефективне оброблення великих обсягів інформації, знаходження тенденцій, виявлення зв'язків
5. пошук релевантної практики (як допоміжна функція)

Коментар до Кодексу суддівської етики, затверджений рішенням Ради суддів України від 02.03.2026 № 14

<https://constitutionalist.com.ua/komentar-do-statti-16-vykorystannia-suddeiu-tekhnohij-shi-kodeksu-suddivskoi-etyky>

1. Оцінка доказів не може бути делегована ШІ
2. ШІ не може визначати результат справи (наприклад, рішення про задоволення)
3. ШІ не може здійснювати юридичну кваліфікацію фактів
4. Суддя не може використовувати ШІ для визначення пріоритетності чи достовірності доказів
5. Заборонено автоматизоване визначення достовірності чи важливості доказів
6. Заборонено тлумачення права та ухвалення рішень
7. Заборонена підготовка мотивувальної частини рішень без контролю з боку судді
8. Заборонено делегування ухвалення рішення ШІ, оскільки це означало б відмову від суддівської функції та відповідальності

Положення про використання технологій ШІ працівниками Апарату ВС (Наказ від 08.12.2025 № 117)

https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/rizne/Polozhennya_SHI.pdf

1. узагальнення судової практики з метою забезпечення її єдності
2. аналіз судових рішень із метою виявлення системних причин виникнення спорів (превентивне правосуддя) та підготовки пропозицій щодо вдосконалення законодавства
3. наповнення Бази правових позицій Верховного Суду
4. аналіз та узагальнення великих обсягів даних на основі відкритих джерел інформації
5. підготовка аналітичних документів і звітів
6. автоматизація повторюваних робочих процесів, візуалізація даних у вигляді графіків і діаграм тощо
7. створення та поширення інформації про діяльність Верховного Суду, сприяння веденню вебсторінок Верховного Суду в соціальних мережах
8. створення чат-ботів, зокрема, для забезпечення зворотного зв'язку з відвідувачами Верховного Суду й учасниками судових процесів
9. добір матеріалів для саморозвитку, підвищення кваліфікації та професійного навчання
10. пошук нових ідей та підходів до організації робочих процесів
11. переклад документів з іноземних мов
12. виконання суто технічних завдань (наприклад, перевірка граматики, форматування тексту, транскрибування)

Положення про використання технологій ШІ працівниками Апарату ВС (Наказ від 08.12.2025 № 117)

https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/rizne/Polozhennya_SHI.pdf

1. ШІ не може замінити професійну діяльність працівника (його критичне мислення, фахове судження, правову кваліфікацію та прийняття остаточного рішення)
2. забороняється використовувати загальнодоступні технології ШІ для роботи з інформацією з обмеженим доступом (конфіденційною, таємною та службовою інформацією)
3. забороняється опрацювання документів, які містять відомості, що охороняються законом, у тому числі таємницю ухвалення судового рішення та інформацію із закритого судового засідання
4. забороняється автоматичне створення проєктів рішень та будь-яких інших процесуальних документів, що ухвалюються у межах судового провадження
5. забороняється прогнозувати індивідуальні рішення суддів у конкретних справах
6. забороняється опрацювання матеріалів судової справи, що містять персональні дані
7. забороняється аналіз та моніторинг поведінки працівників
8. забороняється завантажувати службові документи, що містять інформацію з обмеженим доступом, у тому числі персональні дані суб'єктів звернення або учасників процесу, банківську таємницю, адвокатську таємницю тощо

Концепція ЄСІКС (наказ ДСА України від 30.04.2025 № 178)

https://court.gov.ua/storage/portal/dsa/normatyvno-pravova%20baza/N_178_2025_dodatok.pdf

1. розпізнавання текстів завантажених в Систему документів, їх класифікація
2. виявлення в текстах документів інформаційних сутностей, що можуть мати юридичне значення, деперсоналізація та маскування конфіденційної інформації
3. стенограма судових засідань та службових нарад, інші перетворення мовлення в текст
4. озвучування текстів судових рішень, інших документів на запит користувача, озвучування елементів інтерфейсу Системи, зокрема для людей з порушенням зору
5. узагальнення вмісту документів, перевірка вмісту на наявність змістових, граматичних, орфографічних, пунктуаційних помилок
6. перевірка актуальності норм законодавства, на які посилається автор документа
7. автоматичний переклад документів

Концепція ЄСІКС (наказ ДСА України від 30.04.2025 № 178)

https://court.gov.ua/storage/portal/dsa/normatyvno-pravova%20baza/N_178_2025_dodatok.pdf

8. контекстний семантичний пошук релевантних документів, підбір судової практики
9. рекомендація методології дослідження матеріалів та розгляду судової справи
10. генерація проєктів процесуальних документів
11. виявлення девіацій під час розгляду судової справи, зокрема ігнорування контексту, поданих доказів та аргументів, відхилення від судової практики
12. надання базової правової допомоги користувачам
13. підбір оптимальної моделі розгляду справи
14. віртуальний аватар-асистент на базі технологій штучного інтелекту
15. максимальна підтримка та супровід користувача без спеціальної підготовки на всіх етапах процесуальної взаємодії з судами

Opinion № 26 (2023) of CCJE Moving forward: the use of assistive technology in the judiciary

<https://rm.coe.int/ccje-opinion-no-26-2023-final/1680adade7>

1. кінцева відповідальність за судові рішення має залишатися за людьми; ШІ повинен підтримувати, а не замінювати суддів
2. ухвалення рішень повинно – явно та неявно – здійснюватися лише суддями
3. ухвалення рішень не може бути делеговане технології або здійснюватися за допомогою неї
4. технологія не повинна втручатися у сферу правосуддя
5. технологія не повинна перешкоджати критичному мисленню суддів, оскільки це може призвести до стагнації правового розвитку
6. технологія, зокрема, не повинна використовуватися для прогнозування рішення конкретного судді
7. використання ШІ для прийняття рішень як заміни людським рішенням (не входить в обсяг допустимого використання технологій)
8. використання інструментів як заміни власному правовому дослідженню судді може підірвати здатність окремого судді досліджувати та приймати рішення

Opinion № 28 (2025) of CCJE On the importance of judicial well-being for the delivery of justice

<https://rm.coe.int/opinion-no-28-2025-of-the-ccje-published-/4880296bfa>

1. допоміжні технології мають використовуватися лише для підтримки та зміцнення верховенства права
2. використання ШІ та інших допоміжних технологій для пом'якшення робочого навантаження та стресу суддів
3. ШІ може бути корисним для збільшення кількості справ, які судді здатні розглянути протягом певного проміжку часу

Opinion № 28 (2025) CCJE On the importance of judicial well-being for the delivery of justice

<https://rm.coe.int/opinion-no-28-2025-of-the-ccje-published-/4880296bfa>

1. допоміжні технології не повинні використовуватися для прогнозування або заміни процесу прийняття рішень окремим суддею
2. судді не повинні вдаватися до покладання на технології без застосування необхідного нагляду за прийняттям рішень щодо результатів, вироблених використаною технологією
3. судді не повинні покладатися на технології без проведення належних перевірок для виявлення потенційних галюцинацій ШІ, які вони можуть містити
4. неналежне використання цих технологій може вплинути на якість виконаної роботи, якщо воно призводить до втрати суддівської автономії та контролю
5. захист належних умов праці суддів є критично важливим для ефективного та відповідального використання ШІ та інших допоміжних технологій, щоб уникнути недоречного надмірного покладання на них

ВИСНОВКИ

1. ШІ у правосудді допустимий лише як допоміжний інструмент і не може підміняти конституційну функцію суду зі здійснення правосуддя.
2. Оцінка доказів, правова кваліфікація обставин і визначення результату справи є виключною сферою суддівського розсуду та не підлягають делегуванню ШІ.
3. Правомірне використання ШІ потребує прозорості, пояснюваності, людського контролю, захисту даних, недискримінації та ефективної можливості оскарження алгоритмічного впливу на процедуру або результат судового розгляду.

Конституційні засади представництва прокурором інтересів держави (суспільства) в суді: субсидіарний механізм захисту після рішення КСУ № 6-р(II)/2025

<https://constitutionalist.com.ua/konstytutsijni-zasady-predstavnytstva-prokurorom-interesiv-derzhavy-suspilstva-v-sudi-subsydiarnyj-mekhanizm-zakhystu-pislia-rishennia-ksu-6-r-ii-2025>

ДЕКЛАРАЦІЯ ПРОЗОРСТІ ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Під час підготовки цих тез інструменти ШІ використовувалися як допоміжні засоби для структурного редагування, мовно-стилістичного вдосконалення, перевірки логічної послідовності викладу та формування альтернативних редакцій окремих фрагментів тексту. З урахуванням підходу GAIDeT (Generative AI Delegation Taxonomy) таке використання мало асистивний характер і не охоплювало визначення концепції дослідження, правової оцінки джерел або формулювання остаточних висновків.

Концепція дослідження, правова інтерпретація джерел, оцінка судової практики, наукові висновки та остаточна редакція тексту належать авторові. Усі результати, отримані за допомогою інструментів штучного інтелекту, були перевірені, критично оцінені та прийняті або відхилені автором.

ДОДАТКОВІ ДЖЕРЕЛА

1. Берназюк Ян. Штучний інтелект та система правосуддя України: результати співпраці у році, що минув <https://so.supreme.court.gov.ua/authors/934/shtuchnyi-intelekt-ta-systema-pravosuddia-ukrainy-rezultaty-spivpratsi-u-rotsi-sh%D1%81ho-mynuv>
2. Берназюк Ян. Наукові надбання як основа для наступних кроків на шляху інтеграції штучного інтелекту в систему правосуддя <https://so.supreme.court.gov.ua/news/949/naukovi-nadbannia-iak-osnova-dlia-nastupnykh-krokv-na-shliakhu-intehratsii-shtuchnoho-intelektu-v-systemu-pravosuddia>
3. Берназюк Ян. Цифрова ера правосуддя: роль ШІ у забезпеченні єдності судової практики в Україні <https://so.supreme.court.gov.ua/news/986/tsyfrova-era-pravosuddia-rol-shi-u-zabezpechenni-iednosti-sudovoi-praktyky-v-ukraini>
4. Bernaziuk Ian. Artificial Intelligence and the Judicial system of Ukraine: results of cooperation in the past year <https://constitutionalist.com.ua/artificial-intelligence-and-the-judicial-system-of-ukraine-results-of-cooperation-in-the-past-year>
5. Берназюк Ян. Штучний інтелект і його використання для забезпечення єдності судової практики як складової довіри до суду // Слово Національної школи суддів України. – 2024, № 2(49), С. 16-35 https://slovo.nsj.gov.ua/images/pdf/2024_4_49/nsj_4_49_2024.pdf
6. Берназюк Ян. Ера ШІ й роль верховних судів у цифровій трансформації правосуддя // Юридична газета. № 4 (792). - С. 16-18. <https://yur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/era-shi-y-rol-verhovnih-sudiv-u-cifrovii-transformacii-pravosuddya.html>
7. Bernaziuk Ian. Artificial Intelligence in the Ukrainian Judiciary: Charting the Course Under the Digital Gavel <https://constitutionalist.com.ua/artificial-intelligence-in-the-ukrainian-judiciary-charting-the-course-under-the-digital-gavel>
8. Bernaziuk Ian. Benchmarking Justice: Can AI Uphold the Rule of Law? <https://law.ukma.edu.ua/wp-content/uploads/2025/11/Rule-of-Law-and-AI-Challenges.pdf>
9. Берназюк Ян. Правосуддя майбутнього: збереження незалежності та людяності в еру ШІ https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/161.%20Future_justice_independent_humane%20AI-era_bernaziuk%20%D0%B3%D0%BE%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%BE.pdf
10. Берназюк Ян. Межі втручання у приватне життя в умовах загроз національній безпеці: стандарти і виклики для правосуддя https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/135.%20Limits_of_Interference_Private_Life_under_National_Security%20Threats_bernaziuk.pdf
11. Берназюк Ян, Фонова Олена. Правосуддя 2035: між правом і кодом. Випуск № 18 подкастів НШСУ https://youtu.be/UlghLhHV8os?si=nCpvAl5p5KP3tY_G
12. Штучний інтелект у роботі адвоката та судовому процесі: можливості, межі, відповідальність <https://youtu.be/-qJ2FCeOEWQ>
13. Коментар до статті 16 (використання суддею технологій ШІ) Кодексу суддівської етики <https://constitutionalist.com.ua/komentar-do-statti-16-vykorystannia-suddeiu-tekhnologij-shi-kodeksu-suddivskoi-etyky>
14. Bernaziuk Ian Integration of AI into the Justice System of Ukraine: Normative Boundaries, Technological Sovereignty, and Case-Law https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/prezent2026/182_Integration_AI_into_Ukraine%E2%80%99s_Justice_System_bernaziuk.pdf
15. Bernaziuk Ian Educational and Practice-Oriented Initiatives: Preparing the Judiciary of Ukraine for the Age of AI https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/prezent2026/183_Preparing_Ukrainian_Judges_for_AI_bernaziuk.pdf
16. Берназюк Ян. Примирення та медіація як інструменти ефективного захисту в адміністративному судочинстві https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/prezent2026/184_Conciliation_mediation_effective_remedies_bernaziuk.pdf
17. Bernaziuk Ian Sovereign AI: From a Technological Idea to a Matter of State Resilience <https://constitutionalist.com.ua/sovereign-ai-from-a-technological-idea-to-a-matter-of-state-resilience>

Верховний
Суд

Дякую за увагу!